

K sedmdesátinám profesora Karla Wenera

Mirko Frýba

Dne 12. ledna 1995 dosáhl profesor Karel Werner sedmdesáti let. Ještě dříve než jej oficiálně směla „objevit“ naše česká akademická obec, dostalo se mu světového uznání díky jeho působení v Anglii. Přednášel indickou filozofii a náboženství spolu s výukou sanskrtu na Durham University, po deset let řídil pravidelná mezinárodní symposia o indických náboženstvích, která inicioval v roce 1975 v Cambridge. K desátému výročí symposií a zároveň k jeho šedesátinám byl vydán sborník *Perspectives on Indian Religion*.¹ České veřejnosti je Karel Werner známý jako autor knihy *Hathajóga*² a překladatel *Dhammapadam: Cesta k pravdě*.³

Prvních osm let svého života pobýval Karel Werner ve svém rodišti Jemnici na jihu Moravy. Jeho psychotop byl v dětství strukturován českými a slovenskými mýty a pohádkami, z nichž mu nejvíce učaroval princ Bajaja s drakem. Teprve po mnoha letech v něm rozeznal védský mýtus o Indrovi a Vrtrovi, tedy indoevropské kořeny našeho folklóru, což ho vedlo k hlubšímu studiu věd. Později byl ovlivňován biblickými příběhy, kterým naslouchal v mateřské škole od jeptišek, a posléze i rostoucím zájmem o náboženství, který v něm na základní škole podnítil katecheta, dominikánský mnich ve Znojmě, kam se s rodiči na podzim 1933 přestěhoval. Na gymnáziu ve Znojmě však jeho přemýšlení a čtení o náboženství vedlo ke konfliktům s úzkoprským dogmatismem. Obdobu dogmatičnosti církevních nauk našel také v marxismu a komunismu. Podle vlastních slov tím „získal imunitu vůči obojímu“.

Po mnichovské tragédii přestoupil na II. státní gymnázium v Brně, kde objevil několik spolužáků, s nimiž bylo možno diskutovat o Bohu, životě

---

1 Peter Connolly (ed.), *Perspectives on Indian Religion: Papers in Honour of Karel Werner*, New Delhi: Satguru Publications 1986, 253 s.

2 *Hathajóga. Základy tělesných cvičení jogických*, Praha: Olympia 1969, ²1971, 183 s.

3 *Dhammapadam: Cesta k pravdě*, Praha: Odeon 1992, 110 s.

po smrti, materialismu atd. Jeden z nich mu půjčoval knihy, především díla Paula Bruntona, které vedly k jeho zájmu o reinkarnaci a o indickou kulturu vůbec. Klíčovým momentem pro jeho osobní vývoj bylo, když získal na inzerát z pražského antikvariátu knihu Leopolda Procházky *O buddhistické meditaci*.

„Mnohému jsem tehdy v buddhismu nerozuměl,“ říká Karel Werner, „hlavně některým pojmovým analýzám. Rozhodl jsem se již v roce 1939, že budu studovat filozofii na univerzitě, abych se vyzbrojil znalostí evropského myšlení a mohl snáze pochopit různé orientální nauky.“ Rádlova kniha *Západ a Východ* a Dvořákův překlad Lao-c’ *O Tau a ctnosti* v něm vzbudily zájem též o čínská učení. Na radu prof. Průška, kterého navštívil na Orientálním ústavu v Praze, studoval čínštinu podle jeho učebnice. Později četl s Průškem jako jeho jediný pokročilý žák v Olomouci po čtyři roky klasické texty čínské filozofie. Fickova *Praktische Grammatik der Sanskrit Sprache* byla základnou jeho samostudia sanskrtu, neboť na univerzitě v Brně přednášel prof. Machek jen občas sanskrtskou gramatiku. V roce 1947 odešel Karel Werner do Olomouce, kde pokračoval ve srovnávacím studiu filozofie u J. L. Fischera až do získání doktorátu v roce 1949.

V Olomouci se stal již v roce 1947 asistentem profesora Lesného, který mu brzo předal i přednášení srovnávací gramatiky sanskrtu. Profesor Fischer mu dokonce slíbil založení stolice srovnávací filozofie. Všechny plány však přišly vniveč komunistickým pučem 1948. V roce 1951 byla orientalistika v Olomouci zrušena a přes usilovnou snahu profesora Lesného dosáhnout jeho převedení na pražskou indologii byl Karel Werner kádrovým řízením vyloučen z jakékoli učitelské a badatelské činnosti.

Následovalo sedmáct let nedobrovolného dobrodružství v nejrůznějších zaměstnáních. Pracoval jako horník v uhelných dolech, řídil v Brně tramvaj. Ani ten nejtvrďší úděl ho však nezastavil v akademické práci (kterou musel omezit jen na obor indologie) a v jeho osobní praxi jógy a meditace. Naopak bylo to právě zvládnání života ve smyslu jím studovaných nauk, které mu později umožnilo věrohodně učit to, co skutečně též žil. Tak jsem poznal Karla Wernera na semináři o Buddhově učení, organizovaném Dušanem Kafkou v pražské Unitárii v roce 1965. Stal se pro mne identifikační postavou, vzorem, zdrojem síly – myslel jsem na jeho přístup k zvládnání života často během následujících sedmácti let. Opět jsme se setkali až v roce 1982, když si učitel přijel poslechnout přednášku svého žáka o buddhistické psychologii na Oxfordskou univerzitu.

Karel Werner podporoval iniciativu mnoha svých žáků a mladších kolegů, pro které byla jím řízená symposia často prvním fórem pro přednes výsledků badatelských prací, z nichž některé zařadil do sborníků *Durham*

Indological Series. Mnozí z nich se dostali na nově zřízená učitelská místa v religionistických ústavech, k jejichž rozvoji na anglických univerzitách Karel Werner svou činností podstatně přispěl. Na jaře 1995 bude čestným hostem na oslavách dvacátého výročí symposií, v nichž po jeho odstoupení v roce 1985 dosud úspěšně pokračují mladší kolegové. Karel Werner se zapojil plně i do činnosti *International Association for the History of Religions*. Na kongresu IAHR v roce 1975 (Lancaster) předsedal indické sekci, na další byl vyslán jako delegát své univerzity (1980 Winnipeg, 1985 Sydney). Na kongresu v Římě (1990) navázal styky s nově přijatými českými delegáty a odtud se datuje jeho spolupráce na budování nových základů české religionistiky.

Na svých četných cestách po Asii procestoval Karel Werner několikrát Indii, dále Nepál, Barmu, Thajsko, Kambodžu, Vietnam, Jávu, Bali a Japonsko. Již roku 1975/76 prochodil pěšky tehdy pokojný Cejlon (Srí Lanka), kde ztrávil nějakou dobu s Maháthérou Nyanaponikou, předním buddhistickým učencem. Jeho kniha *The Heart of Buddhist Meditation* brzy ve Wernerově překladu vyjde v češtině.

Během svého působení v zahraničí podporoval radou i činem české jogíny, kterým se podařilo vyjet do ciziny, dopisoval si se zástupci několika českých a moravských buddhistických a jogínských skupin a poskytoval jim nedostupnou literaturu. Tyto kontakty navazovaly na Wernerovu činnost v údobí před jeho emigrací: první veřejnou přednášku o józe měl v Bratislavě 1963 a poté v Brně 1964, kde byl oficiálně založen i klub jógy.

Částečné politické uvolnění mu umožnilo r. 1967 nastoupit do zaměstnání na psychiatrickém ústavu v Kroměříži, kde byl pověřen vydáváním *Psychiatrického výběru* (přehledy zahraničních publikací) a kde mohl též zahájit ve spolupráci s několika lékaři výzkum terapeutického užití jógy a satipaṭṭhāny. Tento slibný vývoj byl však přerušen sovětskou invazí a následující „normalizací“. Karel Werner poznal, že pravděpodobnost přežít v rodné zemi je tentokrát pro něj mizivá; v Anglii se mu ale otevřela možnost kreativně uplatnit své schopnosti.

Začínat nový život v cizí zemi není lehké ani pro toho, kdo akademicky bezvadně zná kulturu dané země a její jazyk. Kvality Karla Wernera byly však brzy rozeznány směrodatnými osobnostmi jak v akademických kruzích univerzit v Cambridge, Durhamu a Oxfordu, tak i mezi zájemci o jógu, kteří byli ochotni mu pomoci. Po zajištění svého univerzitního postavení se nadále věnoval práci pro širší veřejnost (přednášky v extramurálním oddělení Durham University a pro *British Wheel of Yoga v kursech učitelů jógy a meditace*).

Těžištěm jeho působení byla ale vždy práce se studenty. Na Cambridge University, kde působil od roku 1968, i na Durham University (od roku 1969) byl velmi oblíben, protože dovedl studentům trpělivě naslouchat

a zcela jasně ukázat svůj postoj, aniž by autokraticky něco vnucoval. Statut profesora, který je v anglicky mluvícím světě poněkud odlišně pojímán než u nás, získal na Durham University v roce 1975, kde pravidelně přednášel do roku 1990. Jeho pedagogická činnost byla plodná též mimo Evropu, jmenovitě na Karnataka State University a Benares Hindu University v Indii, kde působil během sabatického volna v letech 1975 a 1976.

Od roku 1990, kdy byl poprvé pozván k přednáškám na Univerzitě Karlově v Praze, pravidelně navštěvuje Českou republiku. Jako externí pracovník brněnského Ústavu religionistiky, jímž se stal v roce 1991, přispěl ke zřízení oboru věda o náboženství na zdejší univerzitě.

Rozsah vědeckého a filozofického vlivu Karla Wenera na obory moderní religionistiky a orientalistiky může toto krátké laudatio jen skromně naznačit. Celkové zhodnocení jeho přínosu bude jistě vycházet ze stěžejního spisu *Yoga and Indian Philosophy*, poprvé vydaného 1977 v New Delhi,⁴ jakož i četných originálně pojatých studií, v nichž Karel Werner tematizuje otázky transkulturního významu. Filozofická erudice, vědecká přesnost, empirická fundovanost a obeznámenost s různými pojetími orientálních i okcidentálních kultur jsou nepostradatelnými předpoklady Wernerova metodologického přístupu, podaného v jeho studii „K metodologii studia náboženství“, kterou publikoval v úvodním čísle časopisu *Religio*.⁵

Česká akademická obec má nyní volný přístup k dílu Karla Wenera. Zbývá tedy přát, aby mohl ve své práci pokračovat v dobrém zdraví po mnoho příštích let.

Výběrová bibliografie Karla Wenera

Samostatné knižní publikace

The Three Roots of Ill and Our Daily Life, Kandy: Buddhist Publication Society 1965, 26 s.

Hathajóga. Základy tělesných cvičení jogických, Praha: Olympia 1969,²1971, 183 s.

The Law of kamma and Mindfulness, Kandy: Buddhist Publication Society 1973, 31 s.

4 *Yoga and Indian Philosophy*, New Delhi: Motilal Banarsidass 1977, 192 s.

5 „K metodologii studia náboženství se zvláštním ohledem na roli filozofie náboženství a na postavení teologie“, *Religio* 1, 1993, 7-26.

- Yoga and Indian Philosophy*, New Delhi: Motilal Banarsidass 1977, ²1980, XII, 192 s.
- The Heritage of the Vedas*, Farringdon: The British Wheel of Yoga 1982, 34 s.
- Yoga, its Beginnings and Development*, Farringdon: The British Wheel of Yoga 1987, 52 s.
- A Popular Dictionary of Hinduism*, London: Curzon Press 1994, 185 s.

Ediční a překladatelské práce

- The Yogi and the Mystic. Studies in Indian and Comparative Mysticism*, (Durham Indological Series 1), London: Curzon Press 1989, 192 s.
- Symbols in Art and Religion. The Indian and the Comparative Perspectives*, (Durham Indological Series 2), London: Curzon Press 1990, 221 s.
- Dhammapadam: Cesta k pravdě*, Praha: Odeon 1992, 110 s.
- Love Divine. Studies in bhakti and Devotional Mysticism*, (Durham Indological Series 3), London: Curzon Press 1993, 226 s.

Studie

- „On the Philosophy of Yajñsvalkyā“, *Bharatiya Vidya* (Bombay) 11, 1950, 3/4, 166-177.
- „The Existential Situation of Man in European and Indian Philosophy and the Role of Yoga“, *Yoga Quarterly Review* 1971, 2, 11-35.
- „Zur Philosophie des Tantrismus“, *Der Kreis* (Meersburg-Daisendorf) 100, 1972, 11-15.
- „The Indian Experience of Totality“, in: *Wege zur Ganzheit*, (Festschrift zum 75. Geburtstag von Lama Govinda), Almora 1973, 219-233.
- „Authenticity in the Interpretation of Buddhism“, in: M. Pye – R. Morgan (eds.), *The Cardinal Meaning. Essays in Comparative Hermeneutics: Buddhism and Christianity*, The Hague – Paris 1973, 161-193.
- „Religious Practice and Yoga in the Time of the Vedas, Upanisads and Early Buddhism“, *Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute* (Poona) 56, 1975, 179-194.
- „Spiritual Personality and its Formation according to Indian Tradition“, *Maitreya* (Boulder – London) 6, 1977, 93-103.
- „On Interpreting the Vedas“, *Religion* 7, 1977, 189-200.
- „Yoga and the Rg Veda. An Interpretation of the *kesin* hymn, RV 10, 136“, *Religious Studies* 13, 1977, 289-302.

- „Symbolism in the Vedas and its Conceptualisation“, *Numen* 24, 1977, 223-240.
- „The Vedic Concept of Human Personality and its Destiny“, *Journal of Indian Philosophy* (The Hague) 5, 1978, 275-289.
- „A Note on *karma* and Rebirth in the Vedas“, *Hinduism* (London) 83, 1978, 1-4.
- „Mysticism as Doctrine and Experience“, *Religious Traditions* 4, 1981, 1-18.
- „Mysticism and Indian Spirituality“, in: D. Malvania – N. J. Shah (eds.), *Studies in Indian Philosophy*, (A Memorial Volume in Honour of Pandit S. Sanghvi), Ahmedabad: L.D. Institute of Indology 1981, 241-256.
- „*Bodhi* and *arahattaphala*. From Early Buddhism to Early Mahayana“, *The Journal of the International Association of Buddhist Studies* 4, 1981, 70-84.
- „The Teachings of the Veda and the *adhyatmika* Method of Interpretation“, in: *Golden Jubilee Volume, Vaidika Samsodhana Mandala*, Poona: Vedic Research Institute 1981, 288-295.
- „Men, Gods and Powers in the Vedic Outlook“, *Journal of the Royal Asiatic Society*, 1982, 1, 14-24.
- „The Concept of the Transcendent. Questions of Method in the History of Religions“, *Religion* 13, 1983, 311-322.
- „The Buddhist Interpretation of Experience“, in: Peter Connolly – Clive Erricker (eds.), *The Presence and Practice of Buddhism*, Chichester: West Sussex Institute of Higher Education 1985, 37-53.
- „Yoga and the Old Upanisads“, in: Peter Connolly (ed.), *Perspectives on Indian Religion: Papers in Honour of Karel Werner*, Delhi: Satguru Publications 1986, 1-7.
- „Personal Identity in the Upanisads and Buddhism“, in: Victor C. Hayes (ed.), *Identity Issues and World Religions. Selected Proceedings of the Fifteenth Congress of the International Association for the History of Religions*, Bedford Park (South Australia) 1986, 24-33.
- „Indian Concepts of Human Personality in Relation to the Doctrine of the Soul“, *Journal of the Royal Asiatic Society*, 1988, 1, 73-97.
- „From Polytheism to Monism – Multidimensional View of the Vedic Religion“, in: Glenys Davies (ed.), *Polytheistic Systems*, (Cosmos 5), Edinburgh University Press 1989, 12-27.

- „Love and Devotion in Buddhism“, *Buddhist Studies Review* 9, 1992, 5-29.
- „K metodologii studia náboženství se zvláštním ohledem na roli filozofie náboženství a na postavení teologie“, *Religio* 1, 1993, 7-26.
- „The Significance of Indian Religions for the Philosophy of Religion“, *Religio* 1, 1993, 165-176.